

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Bakalářská práce

**Cenová komparace vybrané bioprodukce na farmách a
v maloobchodě**

Alice Charvátová

© 2012 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Alice Charvátová

obor Podnikání a administrativa

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název práce: **Cenová komparace vybrané bioprodukce na farmách a v maloobchodě**

Osnova bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Literární rešerše
4. Diskuse
5. Závěr
6. Seznam použitých zdrojů
7. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 30 - 40 stran

Doporučené zdroje:

Václavík, T. a kol.: Český trh s biopotravinami 2007. Moravské Knínice, Green Marketing, 2007. ISBN 978-80-239-9241-0

Václavík, T.: Biopotraviny a jejich prodej v maloobchodě. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky, 2006. 20 s. ISBN 80-7084-483-3

Moudrý, J., Prugar, J.: Biopotraviny. Hodnocení kvality, zpracování a marketing. Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha 2002. 34 s. ISBN 80 - 7271-111-3

Petr, J., Dlouhý, J. et al.: Ekologické zemědělství. Zemědělské nakladatelství Brázda, Praha 1992, ISBN 80-209-0233-3

Šarapatka B., Urban, J.: Ekologické zemědělství v praxi. PRO-BIO. Šumperk 2006. 502 s. ISBN 80-87080-00-9

Internet a odborná periodika

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Petra Šánová, Ph.D.**

Termín odevzdání bakalářské práce: březen 2011

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne: 15. 6. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci **Cenová komparace vybrané bioprodukce na farmách a v maloobchodě** jsem vypracovala samostatně, s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury, na základě svých znalostí a po odborných konzultacích s Ing. Petrou Šánovou, Ph.D. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.3.2012

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Petře Šánové, Ph.D., za odborné rady, cenné připomínky a čas, který mi věnovala při zpracování mé bakalářské práce.

**Cenová komparace vybrané bioprodukce na farmách a
v maloobchodě**

**Price comparison of a chosen organic production on
farms and retails**

Souhrn

Ekologické zemědělství má v České republice stále rostoucí tendenci. Tato bakalářská práce se zabývá jeho vývojem, cíli a principy. Mimo jiné se práce věnuje certifikaci a označování biopotravin a mapuje český trh s biopotravinami. Také sleduje vývoj chovu koz a zpracovává informace týkající se kozích bioproduktů. Práce srovnává ceny vybraných kozích bioproduktů na ekofarmách, v maloobchodních řetězcích a internetových obchodech. V rámci diskuse je soustředěna pozornost na kozí výroby a řešena problematika velmi vysoké nerovnosti cen těchto produktů.

Klíčová slova

Ekologické zemědělství

Bioprodukt

Biopotravina

Trh s biopotravinami

Kozí bioprodukty

Prodej ze dvora

Maloobchodní řetězec

Summary

Organic farming has a growing tendency in the Czech republic. This bachelor thesis describes development, objectives and principles of the organic farming. Among other things, the thesis deals with certification and labeling organic foods and maps the Czech organic foods market. It also monitors the development of goat farming and processes information which related to goat's organic products. The thesis compares the prices of selected goat's organic products on organic farms, retail chains and online stores. The discussion is focused on the goat's products and dealing with a very high disparity in the prices of these products.

Keywords

Organic farming

Organic product

Organic food

Organic food market

Yard sale

Retail chain

Organic goat products

Obsah

1. Úvod	10
2. Cíl práce a metodika	12
2.1. Cíl práce	12
2.2. Metodika práce	12
3. Literární rešerše	13
3.1. Charakteristika ekologického zemědělství.....	13
3.1.1. <i>Definice a cíle ekologického zemědělství</i>	13
3.1.2. <i>Vznik a historie ekologického zemědělství</i>	15
3.1.3. <i>Principy ekologického zemědělství</i>	19
3.2. Biopotraviny a bioprodukty.....	24
3.2.1. <i>Kontrola a certifikace</i>	24
3.2.2. <i>Označování biopotravin</i>	27
3.3. Biopotraviny na českém trhu.....	28
3.3.1. <i>Biopotraviny na českém trhu 2006</i>	28
3.3.2. <i>Biopotraviny na českém trhu 2007</i>	29
3.3.3. <i>Biopotraviny na českém trhu 2008</i>	30
3.3.4. <i>Biopotraviny na českém trhu 2009</i>	30
3.3.5. <i>Biopotraviny na českém trhu 2010</i>	31
3.4. Chov koz v ekologickém zemědělství.....	31
3.4.1. <i>Vývoj chovu koz</i>	31
3.4.2. <i>Význam chovu koz v ekologickém zemědělství</i>	33
3.4.3. <i>Plemenná struktura</i>	34
4. Výsledky a diskuse	36
4.1. Výsledky.....	36
4.2. Diskuse.....	39
5. Závěr	42
6. Seznam literatury	44

1. Úvod

Stále více lidí si začíná uvědomovat nedostatky konvenčního zemědělství, které negativně působí na zdraví lidí, zvířat, rostlin a celých ekosystémů. Po druhé světové válce bylo hlavním cílem zemědělství zajistit produkci potravin. Řada evropských států trpěla hlady a tato nouze, kdy byl veliký nedostatek i základních potravin, přinesla nebývalou intenzifikaci a industrializaci zemědělství. Byla dána přednost kvantitě před kvalitou. Následovaly obrovské výnosy, na druhou stranu měla umělá hnojiva a chemické prostředky za následek řadu problémů. Hlavním rysem intenzivního zemědělství je pěstování omezeného počtu druhů plodin. Obrovská pole s jednou nebo dvěma plodinami nevyhnutelně přitahují škůdce, které je potřeba vyhubit řadou insekticidů, herbicidů, pesticidů apod., stejně tak to vyčerpává půdu a tím pádem vyvolává potřebu vyšších dávek průmyslových hnojiv. Došlo k nebývalému znečištění životního prostředí, potraviny byly kontaminovány pesticidy a těžkými kovy, snížila se rozmanitost života v krajině a na zvířata se pohlíží pouze jako na zdroj zisku. V návaznosti na tyto negativa, která konvenční zemědělství přináší, se začalo rozvíjet zemědělství ekologické.

Na ekologické zemědělství se nahlíží jako na multifunkční model, který má své ekonomické, sociální i ekologické cíle. Tento způsob hospodaření dbá na životní prostředí a jeho jednotlivé složky, stanovením omezení či zákazů používání látek a postupů, které zatěžují nebo znečišťují životní prostředí. Sází na dlouhodobou udržitelnost a ohleduplnost ve vztahu k přírodě, lidem i chovaným zvířatům. Ekologické zemědělství má za cíl produkovat kvalitní potraviny a krmiva o vysoké nutriční hodnotě v dostatečném množství, zlepšovat úrodnost půdy, vyvarovat se všech forem znečištění pocházejících ze zemědělských podniků, nahrazovat chemické látky využíváním biologických procesů. Hospodářským zvířatům vytvořit podmínky, které odpovídají jejich potřebám a také etickým a humánním zásadám.

Díky konzumnímu životnímu stylu a hektické době dochází k nárůstu civilizačních chorob. Mimo jiné je to způsobeno i konzumací potravin, které jsou plné náhražek, přídavných chemických látek a konzervantů. Konzumenti jsou navyklí spotřebovávat tučné, slané a přeslazené potraviny, zdraví škodlivé. Díky velkému nárůstu obezity a s tím spojených zdravotních komplikací se začíná stále častěji hovořit o zdravé výživě a zdravém životním stylu, kam bezpodmínečně biopotraviny spadají. Je potřeba

si ale uvědomit, že BIO neznamena dietní a štíhlý, ale zdravější, nutričně bohatší a bez zbytečných škodlivých látek a konzervantů navíc, protože biobůček zůstane bůčkem, biosádlo zůstane sádlem a stejně tak biočokoláda zůstane čokoládou.

Biopotraviny by neměly být vnímány pouze jako propagace zdravého životního stylu, ale také jako produkt, který byl vytvořen pomocí zemědělství, které je šetrné k našemu životnímu prostředí a je v souladu s přírodou. Zachovává a respektuje přirozené potřeby zvířat a využívá obnovitelné zdroje. Ekologické zemědělství je důležité nejen pro naši generaci, ale i pro generaci budoucí.

Chov koz v ekologickém zemědělství má všestranné využití. Například mimoprodukční funkce. Tito přežvýkavci se dají využít k udržování krajiny, eliminaci plevelů a parazitů a to zejména v horských a podhorských oblastech, které jsou pro techniku obtížně dostupné. Tím hlavním zaměřením je v současné době mléčná produkce. Kozí mléko je nutričně velmi bohaté, kvalitní a vhodné pro lidi, kteří mají alergii na bílkovinu kasein obsaženou v kravském mléce.

2. Cíl práce a metodika

2.1. Cíl práce

Cílem bakalářské práce je cenová komparace vybrané bioprodukce na ekofarmách a v maloobchodě, zmapování trhu, zpracování informací týkajících se kozích bioproduktů a charakteristika ekologického hospodaření v České republice. Dalším cílem je naučit se pracovat s odborným textem, vyhledávat konkrétní informace z dostupných zdrojů a vést odbornou diskusi na dané téma.

2.2. Metodika práce

Pro vypracování bakalářské práce sloužila odborná literatura zaměřující se na problematiku ekologického zemědělství a biopotravin. Z literatury byly čerpané převážně obecné informace o ekologickém hospodaření, o jeho vývoji, principech, cílech a chovu koz. Aktuální informace byly získávány z oficiálních internetových stránek Ministerstva zemědělství, kontrolních organizací a informačních portálů pro spotřebitele biopotravin. Informace v kapitole 3.3. Biopotraviny na českém trhu, kde je zmapován trh s biopotravinami, jsou uvedené pouze do roku 2010. Mgr. Tomáš Václavík vydal ve spolupráci s Green Marketingem periodikum zabývající se českým trhem až do roku 2008. Za rok 2009 je uveřejněno statistické šetření ekologického zemědělství na internetových stránkách Mze a 12.3.2012 byla uveřejněna na internetových stránkách ÚZEI zpráva za rok 2010. Data za rok 2011 ještě nejsou k dispozici.

Cenová komparace vybrané bioprodukce byla provedena v časovém rozmezí od 1.11. do 11.11.2011. Pro porovnávání byly vybrány tři bioprodukty z kozího mléka: kozí jogurt bílý, kozí mléko neochucené a čerstvý kozí sýr neochucený. Tyto produkty byly vybrány z toho důvodu, že je v současné době poptávka po kozích výrobcích na vzestupu. Sběr dat o cenách výrobků byl prováděn přímo v prodejnách maloobchodních řetězců Billa, Globus a Tesco, na základě emailové komunikace s majiteli šesti ekologicky hospodařících kozích farem a navštívením tří internetových obchodů. Maloobchodní prodejny jsou všechny situovány v Praze. Ekologické farmy byly vybírány náhodně, stejně tak i internetové obchody.

3. Literární rešerše

3.1. Charakteristika ekologického zemědělství

3.1.1. Definice a cíle ekologického zemědělství

IFOAM (2011) definuje ekologické zemědělství (dále také jako EZ), jako produkční systém, který zachovává zdraví půd, ekosystémů a lidí. Místo využívání vstupů s nepříznivými dopady, spoléhá na ekologické postupy, rozmanitost a koloběhy přizpůsobené místním podmínkám. Ekologické zemědělství spojuje tradice, inovace a vědecký výzkum s cílem prospívat společnému prostředí a podporovat spravedlivé vztahy a dobrou kvalitu života všech zúčastněných.

MOUDRÝ (1997) představuje ekologické zemědělství jako určitou filozofii holostického chápání přírody (holos = celek). Celá myšlenka je založena na tom, že jsme stále ještě součástí přírody a neměli bychom žádným způsobem přírodu ovládnout. Jako je tomu u konvenčního způsobu hospodaření, kde jsme prioritně zaměřeni na kvantitu a do značné míry opomínáme a zanedbáváme ekologické požadavky. Naopak, ekologické zemědělství je o snaze jednat ve shodě s přírodou na základě etické a morální zodpovědnosti za zachování mnohostranných forem života na zemi.

Ekologické hospodaření samozřejmě není jen o nepoužívání chemických prostředků. Je to přesně definovaná forma hospodaření, založená na produkci surovin a potravin optimální kvality a dostatečného množství, používající praktiky trvale udržitelného života, s cílem vyhnout se používání agrochemických vstupů a minimalizovat poškození životního prostředí (VÁCLAVÍK, 2006).

ŠARAPATKA, URBAN (2006) uvádí, že ekologické zemědělství je šetrný způsob zemědělského hospodaření, který dbá na životní prostředí a jeho jednotlivé složky stanovením omezení, či zákazů používání látek a postupů, které zatěžují a znečišťují životní prostředí nebo zvyšují rizika kontaminace potravního řetězce a dbá na pohodu chovaných hospodářských zvířat.

Tito autoři dále definují ekologické zemědělství jako o hospodaření se šetrnými zpracovatelskými postupy, kde vylučujeme použití syntetických látek. Konvenční zemědělství se totiž snaží zajistit vysokou produkci, mnohdy preferující technické a ekonomické požadavky na úkor přirozených potřeb živých organismů. Paradoxně

vstupy, které přicházejí zvenčí do agroekosystémů, mívají často charakter neobnovitelných zdrojů a jejich použití má v závěru dopad i na zisky zemědělce.

Z obecného hlediska a podle celé řady dlouhodobých srovnávacích studií má EZ více pozitivních efektů na ochranu přírodních prvků, nežli zemědělství konvenční. Ekologickým hospodařením se podporuje vyšší biodiverzita flóry a fauny na obhospodařovaných plochách a v okolních biotopech. Je zaznamenáván vyšší obsah organické hmoty v půdě, větší oživení a vyšší biologická aktivita, stejně tak i diverzita pěstovaných plodin. Díky diverzifikaci agroekosystému spolu se způsobem obhospodařování má vyšší potenciál k ochraně půdy před erozí a stejně tak šetrným hospodařením se vykazuje nižší (v nejhorším stejné) množství vyplavovaných dusičnanů, ve srovnání s konvenčním zemědělstvím. Snížené, respektive omezené užití prostředků na ochranu rostlin (pesticidních, fungicidních a dalších přípravků) je prevencí proti kontaminaci vodních zdrojů (KOLEKTIV AUTORŮ₁, 2010).

Základní cíle ekologické produkce a zpracování uvádí MOUDRÝ, PRUGAR (2002) tak, jak je definuje nejvyšší světová organizace ekologického zemědělství IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements – celosvětový svaz, zastřešující hnutí ekologického zemědělství):

- Produkovat potraviny v dostatečném množství s ohledem na kvalitu.
- Brát zřetel na sociální a ekologické dopady.
- Hospodařením podporovat a rozvíjet biologické cykly, mikroorganismy, půdní flóru a faunu, rostliny a živočichy.
- Udržování vodních ekosystémů a úrodnosti půdy.
- Zachování genetické rozmanitosti produkčního systému a jeho okolí, včetně ochrany stanovišť zvěře a rostlin.
- V maximální možné míře využít v produkčních systémech obnovitelné zdroje.
- Péče o vodní zdroje, vodu a život v ní.
- Snaha o navození rovnováhy mezi rostlinnou výrobou a chovem hospodářských zvířat.
- Hospodářským zvířatům zajištění vhodných podmínek s náležitým ohledem na jejich přirozené prostředí a chování.
- Minimalizujeme znečištění životního prostředí.

- Vyrábění zcela organických produktů, které jsou biodegradovatelné, tedy nezbytné pro přirozený koloběh (díky nimž se neživé organismy přeměňují opět na živé).
- Všem pracovníkům, kteří se zapojí do ekologické výroby a zpracovatelství, zajištění základních potřeb, přiměřeného výnosu, uspokojení z práce, včetně bezpečného zdravotního prostředí.
- Postupovat směrem ke kompletnímu produkčnímu, zpracovatelskému a distribučnímu řetězci, který bude sociálně spravedlivý i ekologicky zodpovědný.

3.1.2. Vznik a historie ekologického zemědělství v ČR

Počátky vzniku ekologického zemědělství ve střední a západní Evropě začaly po první světové válce, kde především v německy mluvících zemích, vzniká přírodní zemědělství (které se vrací k uplatňování znalostí na biologicky zaměřenou produkci) a biodynamické zemědělství (kde byl výchozím bodem antropozofický obraz člověka). Od poloviny 19. a na přelomu 20. století, díky probíhající industrializaci a urbanizaci, které měly za následek negativní životní prostředí, se lidé začínali obracet k přírodnímu, nebo přírodě blízkému životnímu stylu. V tehdejší Československu se o možnostech ekologického hospodaření začalo hovořit teprve na sklonku socialistické éry, tj. v letech 1985-1987. Začaly vycházet jednoduché zprávy v odborných časopisech, které často neměly žádnou nebo pouze negativní odezvu (ŠARAPATKA, URBAN, 2006).

Jak uvádí TICHÁ (2008), šlo pouze o drobné zprávy v odborných časopisech. Zprávy neměly téměř žádnou odezvu nebo převládaly negativní reakce. To bylo zapříčiněno čtyřicetiletou nadvládou komunismu, kdy většina zemědělských podniků byla zestátněna a jednotliví zaměstnanci zemědělských podniků necítily zodpovědnost za půdu, kterou obhospodařovali, za zvířata, která chovali a za kvalitu potravin, které nabízeli spotřebitelům.

Kromě různých článků a publikací, které na konci 80. let vycházely a propagovaly zdravou výživu a zdravý životní styl, jako prevenci před civilizačními chorobami, vznikaly různé skupiny, které propagovaly vegetariánství, nebo alternativní výživu a podobné směry. V té době vyšel i první sešit o ekozahradě, kde byl podrobný návod jak si vypěstovat „nechemizovanou“ zeleninu na své zahradě. To bylo hlavním a prvním impulsem, k tomu, aby se u nás začalo hovořit o ekologickém pěstování rostlin a chovu

zvírat. Tento impuls však nevzešel od zemědělců, ale od spotřebitelů, kteří se čím dál více zajímali o svůj zdravotní stav, který byl ve srovnání se zeměmi západní Evropy podstatně horší. V roce 1988, tedy ještě před revolucí (v roce 1989) byla založena „Odborná skupina pro alternativní zemědělství“. Skupina reagovala na negativa tehdejší socialistické zemědělské výroby, začali podnikat praktické kroky pro ověřování ekologického zemědělství v našich podmínkách a převzali základní informace z IFOAM (ŠARAPATKA, URBAN, 2006).

V témže roce zahájily přechod k ekologickému hospodaření první tři farmy, v Jeseníkách a Bílých Karpatech (KOLEKTIV AUTORŮ, 2007).

V roce 1989 dokonce vyšel první Bulletin alternativního zemědělství, který vychází doposud se změněným názvem a vydává ho svaz PRO-BIO. Velká startovací akce po roce 1989 pro vznik ekologického zemědělství se uskutečnila v lednu 1990. Byla to velká mezinárodní konference ve Velké Bystřici u Olomouce s odbornou asistencí IFOAM. Akce byla dlouho připravována, celková organizace byla velice náročná, ale výsledkem byl další vývoj v této oblasti. Například byla zřízena funkce náměstka ministra, odpovědného za ekologické zemědělství, byly přijaty rámcové směrnice IFOAM a následovaly první dotace (ŠARAPATKA, URBAN, 2006).

Jak už bylo řečeno, v roce 1990 se začaly vyplácet první finanční podpory. Konkrétně bylo vyčleněno 100 miliónů, především na projekty investičního charakteru pro rozvoj alternativního zemědělství. V roce 1992 byly dotace zrušeny. V letech 1993-1997 se díky zrušení dotací rozsah ekologického hospodaření nezvyšoval, ale docházelo ke kvalitativním změnám (jako bylo zlepšení kontrolních mechanismů, příprava na akreditaci u IFOAM apod.). V té době hospodařilo 135 zemědělských podniků na ploše 15 371 ha zemědělské půdy. Po roce 1998, kdy byly opětovně zavedeny podpory byl podnícen zájem zemědělců a zvýšil se rozsah ekologicky obhospodařovaných ploch zemědělské půdy. V roce 2001 hospodařilo ekologicky 654 kontrolovaných podniků na ploše 218 114 ha zemědělské půdy (MOUDRÝ, PRUGAR, 2002).

V roce 1993 byl zaveden systém jednotné kontroly. Bioprodukty a biopotraviny byly označovány specifickým logem BIO. Následně, v roce 1995 byl tento kontrolní systém akreditován IFOAM a byla uzavřena smlouva o supervizi podle Nařízení Rady (EHS) 2092/91 s pověřenou kontrolní organizací. Díky tomuto kroku byl umožněn vývoz bioproduktů ze země a tím byla zvýšena i mezinárodní prestiž českého zemědělství.

V roce 1999 byla ministerstvem zemědělství pověřena jediná kontrolní organizace KEZ, která u nás do roku 2005 působila jako jediná a spolu s ostatními působí dodnes. Výrazný posun následoval roku 2000, kdy byl přijat zákon o ekologickém zemědělství č. 242/2000 Sb., kdy došlo k úplné harmonizaci českých standardů EZ s předpisy EU. V téže roce byla Česká republika zapsaná na „seznam třetích zemí“, který umožňuje exporty do zemí EU (KOLEKTIV AUTORŮ, 2007).

V současné době ekologicky hospodaří 3517 ekofarem (údaje 31.12. 2010) na 450 tis. ha půdy, což je zhruba 10,59% rozlohy z celkové zemědělské půdy. Průměrná velikost farmy poklesla na 127 ha a trvale klesá od roku 2001 (kdy dosáhla největší výměry a to 333 ha). Je to tím, že do ekologického zemědělství vstupují farmy s nižší výměrou, se speciálním zaměřením a dělí se na menší celky. Stále je ale průměrná výměra ekofarem větší než u farem konvenčních, kde se drží průměr okolo 80 ha, a výrazně převyšuje EU-27, kde je průměr okolo 40 ha (HRABALOVÁ a kol., 2011).

V následující tabulce č. 1 je znázorněn celkový vývoj ekologického zemědělství od roku 1990, kdy začaly ekologicky hospodařit 3 farmy na 480 ha zemědělské půdy. Průměrný počet ekologicky hospodařících farem trvale stoupá, jen v roce 1995 mírně klesl ze 187 na 181 podniků. Stejně tak výměra zemědělské půdy je trvale na vzestupu, zaznamenala jen malý počet poklesů.

Tabulka č. 1: Vývoj výměry zemědělské půdy a počtu farem v ekologickém zemědělství (HRABALOVÁ a kol., 2011)

Rok	Počet farem hospodařících v EZ	Výměra zemědělské půdy v EZ	Podíl z celkové výměry ZPF (%)	Meziroční změna počtu farem v EZ (%)	Meziroční změna výměry zemědělské půdy v EZ (%)
1990	3	480	-	-	-
1991	132	17 507	0,41	-	-
1992	135	15 371	0,36	2,3	-12,2
1993	141	15 667	0,37	4,4	1,9
1994	187	15 818	0,37	32,6	1,0
1995	181	14 982	0,35	-3,2	-5,3
1996	182	17 022	0,40	0,6	13,6
1997	211	20 239	0,47	15,9	18,9
1998	348	71 621	1,67	64,9	253,9
1999	473	110 756	2,58	35,9	54,6
2000	563	165 699	3,86	19,0	49,6
2001	654	217 869	5,09	16,2	31,5
2002	721	235 136	5,50	10,2	7,9
2003	810	254 995	5,97	12,3	8,4
2004	836	263 299	6,16	3,2	3,3
2005	829	254 982	5,98	-0,8	-3,2
2006	963	281 535	6,61	16,2	10,4
2007	1318	312 890	7,35	36,9	11,1
2008	1946	341 632	8,04	47,6	9,2
2009	2689	398 407	9,38	38,6	16,6
2010	3517	448 202	10,59	30,8	12,5

K 31.12.2011 bylo v České republice evidováno celkem 3 920 ekologických farem a celková výměra ekologicky obhospodařovaných ploch vzrostla na 482 984 ha, což představuje 12% podíl na celkové zemědělské půdě ČR. Podílem ploch v ekologickém zemědělství patří Česká republika k předním na světě (HRABALOVÁ, 2012).

3.1.3. Principy ekologického zemědělství

IFOAM (2011) zformuloval 4 základní principy ekologického zemědělství, které by se měly bezprostředně dodržovat. Lze je charakterizovat takto:

Princip zdraví

Ekologické zemědělství by mělo udržovat a zlepšovat zdraví půdy, rostlin, lidí a planety jako nedělitelného celku. Úlohou ekologického zemědělství, je udržovat a zlepšovat zdraví ekosystémů a organismů, od těch nejmenších v půdě až po člověka. Ekologické zemědělství by se mělo vyvarovat různých hnojiv, pesticidů, veterinárních léků a podobně, protože zdravá půda produkuje zdravé rostliny, které následně podporují zdraví zvířat a lidí. Aby mohlo EZ produkovat kvalitní, nutričně bohaté potraviny, které fungují jako prevence v udržení zdraví, je důležité tento princip dodržovat.

Princip ekologie

Ekologické zemědělství by mělo být založeno na živých ekologických systémech a koloběžích, pracovat s nimi, napodobovat je a pomáhat jejich udržení. Produkce je založena na ekologických postupech a recyklaci, výživa a pohoda jsou dosaženy prostřednictvím daného ekologického prostředí. Producenti, zpracovatelé, obchodníci i konzumenti by měli dbát na společné životní prostředí a přinášet mu prospěch.

Princip spravedlnosti

Ekologické zemědělství by mělo stavět na vztazích, které zajišťují spravedlnost s ohledem na společné příležitosti člověka a životního prostředí. Spravedlnost můžeme charakterizovat jako rovnost, respekt, poctivost a správnost společně sdíleného světa, jak mezi lidmi, tak ve vztahu k ostatním živým bytostem. Lidé by měli vytvářet a udržovat mezilidské vztahy aby zajistili spravedlnost na všech úrovních a pro všechny.

Princip péče

Ekologické zemědělství by mělo být řízeno preventivním a zodpovědným způsobem s cílem chránit zdraví a pohodu současných a budoucích generací a životního prostředí. Tento princip vidí EZ jako živý a dynamický systém, v němž mohou ekologičtí podnikatelé zvyšovat efektivitu a produktivitu, avšak ne na úkor zdraví a pohody. Vzhledem k nedostatečnému porozumění fungování ekosystémů a zemědělství je opatrnost nezbytná.

Dále lze principy EZ shrnout do obecných zásad pro pěstování rostlin a chov zvířat takto:

Pěstování rostlin

Ekologicky hospodařící zemědělec nemá k dispozici řadu podpůrných prostředků, jako jsou lehce rozpustná minerální hnojiva, pesticidy a regulátory růstu. Proto musí metody chemické regulace produkčního procesu nahradit racionálními a biologickými postupy. Úspěch převážně závisí na znalostech biologické zákonitosti a jejich využití, a na dodržování hlavních zásad rostlinné produkce (ŠARAPATKA, URBAN, 2006).

Ekologické zemědělství se snaží svým hospodařením dosáhnout rovnováhy mezi úrodností půdy a jejím využíváním. K tomu přispívá vyvážený osevní postup. Struktura v osevním postupu musí zabezpečit jak produkci píce pro hospodářská zvířata a tržní produkci, tak současně musí plnit funkci ochrany a stabilizace životního prostředí. Vyvážený osevní postup v neposlední řadě přispívá i ke snížení plevelů a škůdců. Ve zdravé půdě žije obrovské množství nejrůznějších skupin organismů, ve kterých jsou biogenní prvky, nezbytné pro růst a vývin rostlin. Proto půdní edafon (souhrnný název pro organismy) významně ovlivňuje nadzemní život rostlin (MOUDRÝ, 1997).

Pouze v biologicky aktivní půdě získávají rostliny přirozenou odolnost proti škodlivým činitelům. Omezovat výskyt chorob je jednou z vlastností půdy, k tomu je ale nezastupitelně důležitá pestrost života v agroekosystémech, tzv. biodiverzita (DLOUHÝ, URBAN, 2011).

MOUDRÝ (1997) uvádí, že v ekologických osevních postupech by neměli obilniny a další „zhoršující“ plodiny přesáhnout 50% výměry, naopak leguminózy, tj. luskoviny a zvláště jeteloviny mají být zastoupeny na 25-30% ploch. Ekologické zemědělství v našich podmínkách využívá Norfolfského sledu (jetel-ozim-okopanina-jařina) s maximálním využitím všech forem meziplodin.

Tento autor dále popisuje i několik zásad, které by se měly dodržovat:

- Co největší využívání zeleného hnojení, podsevní, meziplodin pro stálé zakrytí povrchu půdy v podzimních a zimních měsících.
- Střídat plodiny mělko a hluboko-kořenící, rozdělené na „zlepšující“ a „zhoršující“.
- Střídat plodiny s různou konkurenční schopností vůči plevelům (ozimy a jařiny, širokolisté a málo zakrývající povrch, pomalu se vyvíjející apod.).

- Udržovat odstup plodin v osevních postupech podle fyto-sanitárních zásad a ztlížit, či zabránit přežívání škodlivých organismů v půdě.

ŠARAPATKA, URBAN (2006) charakterizují osevní postup, jako stěžejní systémové opatření. Vhodným střídáním plodin lze udržet a zlepšit přirozenou úrodnost půdy, stabilizovat procesy humifikace a mineralizace, zvýšit využitelnost vody a živin, mikrobiální aktivitu půdy, příjem dusíku, potlačit napadení kulturních rostlin chorobami a škůdci, omezit konkurenci plevelných rostlin, regulovat účinek růstových látek z posklizňových zbytků, zvýšit biodiverzitu a stabilitu agroekosystému a zefektivnit produkci.

V EZ je základem harmonické výživy rostlin hnojení organickou hmotou. Cílem je dosáhnout absolutně uzavřeného koloběhu živin s minimálními ztrátami (MOUDRÝ, 1997).

Podstatou je nepřehnojovat dusíkem. Dusíkem přehnojené rostliny jsou pak náchylnější a dochází k napadení různých škůdců a chorob. V ekologickém systému hospodaření by měla většina hnojiv pocházet z vlastních zdrojů, vlastní statková hnojiva a zelené hnojení (DLOUHÝ, URBAN, 2011).

Nákup organických hnojiv z konvenčních podniků, musí vyhovovat normě. Není možné aby byla používána organická hnojiva z nepřijatelných systémů chovu. Stejně tak není možné hnojiva aplikovat v nepřiměřeném množství a v nevhodnou dobu (MOUDRÝ, 1997).

V EZ lze pěstovat všechny druhy kulturních plodin, zásadou při jejich výběru je určení vhodnosti stanoviště. Nezbytnou podmínkou pro výběr druhu a odrůdy je důkladná znalost jejich požadavků na prostředí (srážky, průměrné teploty, půdní druh apod.), a na vlastnosti (konkurence proti plevelům, obrana vůči chorobám a škůdcům apod.) (ŠARAPATKA, URBAN, 2006).

Univerzální odrůdy neexistují. Proto se vybírají odrůdy z Listiny povolených odrůd. Vhodné jsou druhy a odrůdy s vyšší tvorbou kořenové hmoty, s lepším osvojováním živin z půdy. V ekologickém zemědělství není prioritou plevele úplně vyhubit, ale omezit jejich škodlivost. Preventivními opatřeními se dají odstranit příčiny, kvůli kterým se plevele neúměrně rozšiřují, nebo které by k jejich rozšíření mohly vést. Jak už bylo řečeno, osevní postupy mají být pestré, pak je pestré i druhové zastoupení plevelů, které si navzájem konkurují. Významně přispívají k omezení všech plevelů pícniny, jednoleté

jetelotravní směsky redukují zvláště plevely šířící se semeny. Preventivní opatření je však nutno doplnit i přímými zásahy. Nejčastěji používané a zároveň nejúčinnější proti klíčícím a vzházejícím plevelům jsou: plečky, brány, kypřiče.

Dost podobně jako u regulace plevelů se postupuje i u regulace škůdců a chorob. Příznivý efekt má střídání plodin a využití přirozených nepřátel. Dále je možno využít například feromony, světelné lapače, lapací pásy, biopesticidy, rostlinné extrakty a další látky povolené směnicemi (MOUDRÝ, 1997).

Chov zvířat

Chov hospodářských zvířat je nedílnou součástí ekologického zemědělství a hlavní myšlenkou ekologického chovu je, že zvíře není pouhým předmětem k dosahování ekonomického užítku a zisku, ale je živým tvorem s vlastní individualitou a potřebami (KOLEKTIV AUTORŮ₁,2010).

Podle ČERMÁK, ŠOCH (1997) by se měla péče o hospodářská zvířata řídit především fyziologickými, etologickými a etickými hledisky, vyjádřenými Evropskou dohodou o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely a zákonem na ochranu proti týrání zvířat.

Chov hospodářských zvířat má pro EZ velký význam, nelze totiž opomenout jejich významnou úlohu pro půdní úrodnost, jako producenta organického hnojení, se schopností využít velké množství biomasy, kterou by člověk sám pro svoji výživu využít nemohl (ŠARAPATKA, URBAN 2006).

Požadavky podle kterých by měla být hospodářská zvířata chována, vyjadřuje Evropská konvence na ochranu zvířat a stejně tak i zákon na ochranu zvířat. Jsou zakázané jakékoliv zásahy do přirozeného růstu a vývinu zvířat, jako např.: klecové chovy, trvale vazné ustájení skotu, chov v uzavřených prostorách, používání hormonálních přípravků pro stimulaci ovulace a synchronizaci říje, nevhodných krmiv apod. (MOUDRÝ, 1997).

Samozřejmostí by měl být volný výběh, zákaz klecových chovů a menší počet zvířat na jednotku, kvalitní krmivo, které nejlépe pochází z ekologického zemědělství a ponechání mláďat delší dobu u matky s prodlouženou dobou kojení (KOLEKTIV AUTORŮ₁, 2010).

V ekologických chovech je podstatou používat způsoby chovů, které zajišťují co nejpřirozenější život zvířat a dlouhověkost. Chovaná zvířata musí být adaptována na místní podmínky (ČERMÁK, ŠOCH, 1997).

Ustájení zvířat v ekologickém zemědělství musí poskytovat dostatečný prostor pro pohyb a stálý přístup k otevřeným prostranstvím. Způsob ustájení nesmí u zvířat vyvolávat stres. Je zakázáno používání roštových podlah a bezstelivových betonových stání v prostorách, kde zvířata odpočívají. Zvířatům musí být umožněn přirozený způsob odpočinku, péče o vlastní tělo, jako je čištění a drbání o předměty apod., větrání a osvětlení stáje má být přirozené. Nepřípustné je jakékoliv mrzačení zvířat v podobě odstraňování, nebo zmenšování ocasů, zobáků a rohů. Jako prevence k předcházení chorobám slouží přirozený způsob chovu, dostatek pohybu na vzduchu, přísun čerstvého krmiva ekologického původu, pestrost krmné dávky a omezení stresu. Konvenční léky podáváme zvířeti pouze v nezbytném případě, kdy není možná alternativní péče a po poradě s veterinárním lékařem (MOUDRÝ, 1997).

ŠARAPATKA, URBAN (2006) uvádí, že člověk vládne nad zvířaty a proto se nemůže zříkat odpovědnosti za to, jak zvířata pod naším vlivem žijí. Jsou to citlivé bytosti, které jsou schopné trpět, pociťovat radost a často jsou mnohem inteligentnější, než si lidé dokážou představit.

Nezbytnou součástí chovu je i dodržování zásad ochrany hospodářských zvířat. Tyto zásady formulují požadavky na tvorbu optimálního prostředí z fyziologických, technických i ekonomických aspektů. Tyto zásady se nazývají: Pohoda zvířat, překlad z anglického welfare. Existuje několik definic, které autoři uvedli, např.: Pohoda zvířat znamená zajištění přirozeného druhového chování, přizpůsobeného průběhu životních pochodů nebo: Stav úplného duševního a fyzického zdraví, kdy je zvíře v souladu se svým životním prostředím (ČERMÁK, ŠOCH, 1997).

V roce 1965 byla provedena Britským parlamentem první inspekce životní pohody hospodářských zvířat. Šlo o minimální požadavky, kdy mohlo zvíře alespoň vstát, lehnout si, otočit se, očistit si tělo a natáhnout končetiny, které posléze vzešly ve známost jako „pět svobod“. Pět svobod bylo několikrát upravováno a konečnou podobu získaly začátkem 90. let, kdy je Britská rada pro ochranu hospodářských zvířat revidovala do současné podoby (ŠARAPATKA, URBAN, 2006).

Tito autoři dále popisují pohodu zvířat, v následujících pěti bodech:

- Svoboda od hladu a žízně (nerušeným přístupem k čerstvé vodě a krmivu zaručujícím plné zdraví a tělesnou zdatnost).
- Svoboda od nepohodlí (poskytnutím odpovídajícího prostředí včetně úkrytu a pohodlného místa k odpočinku).
- Svoboda od bolesti, zranění a onemocnění (prevencí anebo rychlou diagnózou a léčením).
- Svoboda od strachu a stresu (zajištěním takového prostředí a zacházení, při kterém bude vyloučeno psychické strádání).
- Svoboda projevit přirozené chování (poskytnutím dostatečného prostoru, vhodného prostředí a společnosti zvířat téhož druhu).

3.2. Biopotraviny a bioprodukty

Bioprodukt je surovina rostlinného, nebo živočišného původu, nebo hospodářské zvíře získané v ekologickém zemědělství podle předpisů Evropské unie (ZÁKON č.242/2000 SB.).

Biopotravinou se rozumí potravinářský výrobek získaný z bioproduktů a omezeného množství povolených přísad, vymezeným technologickým postupem, za podmínek uvedených v zákoně 242/2000 Sb., podle zvláštního předpisu a pod kontrolním režimem (MOUDRÝ, 1997).

3.2.1. Kontrola a certifikace biopotravin

Kontroly jsou prováděny v každém úseku dodavatelského řetězce ekologického zemědělství, minimálně jednou ročně. Kontrolu provádí speciálně vyškolení inspektoři, kteří musí splňovat stanovené požadavky na vzdělání a praxi. Jedná se o podrobnou kontrolu, která v podniku zahrnuje pozemky a kultury, stáje a zvířata, stroje, technologická zařízení a technologie, sklady a ostatní provozní prostory, obaly a etiketaci, skladovou a účetní evidenci (TICHÁ, 2008).

Všechny kontrolní organizace pracují pod dohledem Ministerstva zemědělství - obor environmentálního a ekologického zemědělství, který vykonává dozor nad

dodržováním zákona o ekologickém zemědělství u subjektů registrovaných jako ekologičtí podnikatelé. Na základě výběrového řízení s právníkou osobou, tedy kontrolní organizací, uzavírá MZe smlouvu, kterou organizaci pověřuje k provádění kontroly a opravňuje ji k vydávání osvědčení o původu bioproduktů, nebo biopotraviny (MOUDRÝ, PRUGAR, 2002).

Všechny soukromé kontrolní organizace musí splňovat následující podmínky pro vykonávání své činnosti:

- Musí být akreditovány v souladu se všeobecnými požadavky EU pro orgány provozující systémy certifikace produktů.
- Musí být schváleny kompetentními orgány členských států a ty nad nimi následně vykonávají dohled.
- Musí být nestranné při kontrole podnikatelského subjektu (KOLEKTIV AUTORŮ₂, 2011).

Tyto požadavky v České republice, od roku 2006, splňují 3 organizace: KEZ o.p.s. se sídlem v Poděbradech, která u nás do roku 2005 působila jako jediná, Abcert AG, se sídlem v Jihlavě a Biokont CZ se sídlem v Brně. S ohledem na stoupající počet ekologicky hospodařících podnikatelů došlo v rámci kontrolního systému ke změně, rozdělení kompetencí. Od 1.1.2010 dohlíží na dodržování právních předpisů, vedle soukromých kontrolních orgánů také Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZÚZ) (HRABALOVÁ A KOL., 2011).

V České republice existují 3 typy kontrol:

Zákonná kontrola, kterou provádí státem pověřené soukromé orgány. S těmito organizacemi musí každý, kdo chce produkovat, nebo vyrábět biopotraviny podepsat smlouvu a podrobit se jejich pravidlům, nařízením a pravidelným i nepravidelným kontrolám. Farmáři a výrobci, kteří splní všechny požadavky, dostanou od těchto organizací certifikát, který je opravňuje užívat u svých produktů označení BIO. Tento certifikát je vydáván na dobu 1 roku, při porušení jakýkoliv podmínek může být samozřejmě kdykoliv odebrán.

Úřední kontrola, je nezávislým státním orgánem a dohlíží nad prací zemědělců. Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský na základě analýzy rizik každoročně

provádí namátkové kontroly dodržování pravidel ekologického farmaření u cca kolem 5% vzorku.

Supervize, je tzv. kontrola kontrol. Nad prací kontrolních organizací dohlíží supervizor, jde o zaměstnance Mze, který namátkově, přímo v terénu, dohlíží na práci a na dodržování postupů a předpisů (KOLEKTIV AUTORŮ, 2011).

Dále ve své publikaci MOUDRÝ, PRUGAR (2002) rozdělují druhy kontrol na:

Ohlášená kontrola, která se provádí minimálně jednou za rok. Inspekce ohlásí kontrolu podniku předem. Této kontrole podléhá kompletně celý podnik a rovněž je ověřena správnost a úplnost údajů uvedených v přihlášce a je vyplněn formulář zápisu o kontrole.

Neohlášená kontrola je dvojího typu. Nařízené a namátkové. Nařízené kontroly jsou cílené, využívají se v případech problematických podniků, nebo při podezření na použití nepovolených prostředků, nebo postupů. Účelem kontrol je zjištění, zda podnik plní uložená nápravná opatření.

Revizní inspekce mlže být nařízena na základě písemné žádosti, stížnosti, případně odvolání podnikatele.

Pokud byla kontrola úspěšná a bez závady, předá inspektor nezávislé kontrolní organizace kontrolní zápis certifikačnímu výboru při Ministerstvu zemědělství. Tento výbor, na základě rozhodnutí, vydá certifikát podniku, podle kterého je uznán jako ekologický a je patřičně označen (MOUDRÝ, 1997).

Společnost KEZ o.p.s. je u nás první českou kontrolní a certifikační organizací. Roku 1999 byla založena jako obecně prospěšná společnost, svazem producentů a zpracovatelů PRO-BIO, nadačním fondem pro ekologické zemědělství FOA a spolkem poradců ekologického zemědělství EPOS. Kontrolu provádí na základě pověření Mze podle § 29 zákona č. 242/2000 Sb. O ekologickém zemědělství v rozsahu tohoto zákona a nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů. Výrobky nesou kódové označení CZ-BIO-001. Od 11.10.2001 získává akreditaci u České institutce pro akreditaci – ČIA o.p.s. (český akreditační orgán založený vládou ČR). Akreditace je vydávána podle normy ČSN EN ISO/IEC 17020:2005, dříve ČSN EN 45011:1998 (KEZ₁, 2012).

Firma ABCERT vznikla v Německu spojením společnosti Alicon a BioZert v roce 2002. V říjnu 2005 byla založena pobočka v ČR, která od 1.1.2006 vykonává svou činnost se sídlem v Brně. Působí na základě akreditace dle normy EN 45011 a DIN ISO/IEC 17020 a vystupuje na trhu pod kódem CZ-BIO-002 (ABCERT, 2012).

Firma Biokont byla založena 11.srpna 2005, jako ryze česká společnost, s praktickými zkušenostmi s ekologického chovu již od roku 1991. Je registrovaná v Official Journal of the European union v Bruselu, s přístupem do centrálních evidencí ČR. Mezinárodní kód Biokontu je CZ-BIO-003 (BIOKONT, 2012).

3.2.2. Označování biopotravin

Bioprodukt, který slouží k výrobě biopotravin, se označí jako ekologický tak, že se k jeho názvu vždy uvede slovo „bio“, identifikační kód kontrolního orgánu a grafický znak. Takto je možné označovat pouze živočišný a rostlinný produkt, na který nezávislý kontrolní orgán vydal osvědčení o původu bioproduktu (MOUDRÝ, PRUGAR,2002).

Biopotravina v České republice podléhá Evropské legislativě a zákonu 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství. Každá biopotravina musí být označena slovem „bio“, či jiným odkazem na produkci v ekologickém zemědělství. Ani zde nesmí chybět kód kontrolní organizace a grafický znak (KOLEKTIV AUTORŮ₃, 2010).

Od 1.7.2010 je povinnost používat logo Evropské unie pro ekologickou produkci, tzv. „eurolist“. Nadále zůstávají v platnost loga národní i soukromá, jež splňují požadavky stanovené nařízením Rady (ES) 834/2007. Český legislativní předpis, podle zákonu č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství v § 23 ukládá navíc povinnost označit bioprodukt, biopotravinu a ostatní bioprodukt na obale grafickým znakem tzv. „Biozebrou“. Tato povinnost musí být splněna u všech bio produktů, které prošly kontrolou KEZ, ABCERT, nebo BIOKONT (KEZ₂, 2012).

Na každém obalu výrobku, ať už v obchodě, na trhu, nebo na farmě musí být ve stejném poli, jako je logo, uveden i kód kontrolního subjektu, např. CZ-BIO-001. Jedná se vždy o jednu ze tří kontrolních organizací (KOLEKTIV AUTORŮ₁, 2010).

U loga Evropské unie, musí být také uvedeno místo původu zemědělských surovin, z nichž se daný produkt skládá a to v následující podobě:

- Zemědělská produkce EU.

- Zemědělská produkce mimo EU (v případě výroby ve třetích zemích).
- Zemědělská produkce EU/mimo EU (v případě, že byla část vyrobena ve třetích zemích a část produkce byla vyrobena v EU).

Doprodej a použití obalů s původním označením, které byly vyrobeny ještě před 1.7.2010 je možný nejdéle do 1.7.2012 (KEZ₂, 2012).

3.3. Biopotraviny na českém trhu

3.3.1. Biopotraviny na českém trhu 2006

V roce 2006 se ekologickým zemědělstvím zabývalo 963 ekologických farem. Maloobchodní obrat s biopotravinami v České republice byl 750 miliónů korun a oproti roku 2005 vzrostl o celých 250 miliónů. To znamená, že každý týden v roce 2006 obrat průměrně rostl o 4,8 miliónů korun. Biopotraviny z dovozu se na celkovém nárůstu podílely z 65%. Nejvíce biopotravin nakoupili spotřebitelé v super a hypermarketech a v lékárnách, podílely se na trhu rovnými 67%, tedy 509 milióny Kč. Na druhém místě byly u spotřebitelů vyhledávané prodejny zdravé výživy a biopotravin, které měly podíl na trhu 28% (212 miliónů Kč). 15 miliónů, tedy 2% se prodalo přímo z farem a na farmářských trzích a přibližně 3% (23 miliónů Kč) v nezávislých drobných prodejnách.

Výrazný nárůst byl způsoben především zvýšenou nabídkou biopotravin v obchodních řetězcích. Supermarkety Billa a hypermarkety Interspar velmi významně rozšířili svou nabídku o čerstvé ovoce a zeleninu, mléčné výrobky a pečivo. Neméně důležitou roli v prodeji biopotravin sehrál i drogistický řetězec dm-drogerie.

Bio mléko a mléčné výrobky v roce 2006 tvořily třetí největší kategorii s 15% českého trhu. U mléka a mléčných výrobků přetrvával převis poptávky nad nabídkou. Ten někteří maloobchodníci řešili dovozem ze zahraničí. Billa začala dovážet z Rakouska mléčné výrobky pod vlastní značkou Ja!Naturlich, obchodní řetězec Interspar začal nabízet mléčné výrobky pod svou značkou Spar Natur*Pur. Poměrně dobře se začala rozvíjet produkce bio kozích mléčných výrobků. Tento prodej byl zajišťován buď přímým marketingem, nebo přes bio prodejny (GREEN MARKETING₁, 2012).

3.3.2. Biopotraviny na českém trhu 2007

V roce 2007 se počet ekologických farem rozrostl na 1 318. Spotřeba biopotravin dosáhla 1,29 miliardy korun, to je 70% nárůst oproti roku 2006. Podíl biopotravin z dovozu dosáhl 62%. V roce 2007 čeští spotřebitelé nakoupili v super a hyper marketech za 872 miliónů korun (celých 67,5% podílu na trhu). Lékárny, oproti roku 2006, tvoří samostatnou kategorii a na trhu se podílí 5%. Prodejny zdravé výživy a biopotravin měly v loni podíl na trhu 22,5%. V nezávislých drobných prodejnách činil podíl 2,5% a přímý prodej z ekofare, či farmářských trhů se podílel 2%. V tomto roce byla poprvé sledována i gastronomická zařízení, kde podíl činil přibližně 0,5%.

Největší událostí roku 2007 bylo zavedení biopotravin do diskontního řetězce Plus, pod vlastní značkou BioBio. Plus těžil, z již velmi dobře vybudovaného portfolia biovýrobků u mateřské firmy v Německu. Druhým největším maloobchodníkem se stal opět drogistický řetězec dm-drogerie. Sortiment v tomto roce zahrnoval více než 240 položek exkluzivní německé značky Alnatura. Maloobchodní řetězec Tesco měl v nabídce 129 výrobků v biokvalitě z oblasti čerstvých a trvanlivých potravin, pod vlastní značkou Tesco Organic. Bio ovoce a zeleninu nabízí pod značkou Tesco Bio. Více než 350 družstevních prodejen COOP nabídlo zákazníkům základní sortiment padesáti druhů potravin.

Bio mléko a mléčné výrobky tvořily v roce 2007 druhou největší kategorii s podílem na trhu 21%. Tento podíl se za rok zvýšil o celých 6%. Celkově měla tato kategorie objem 270 miliónů korun, což je oproti roku 2006 nárůst o 136,8%. Poměrně dobře se rozvíjí produkce bio kozích mléčných výrobků. Prodej je zajišťován buď přímým prodejem z farem, nebo přes bio prodejny. Mezi největší výrobce patří dvůr Ratibořice rodiny Dobrovolných, kozí farma Březí, kozí farma St. Pierre a několik dalších, prodávajících své výrobky převážně regionálně (GREEN MARKETING₂, 2012).

3.3.3. Biopotraviny na českém trhu 2008

V roce 2008 ekologicky hospodařilo již 1 849 podniků. Tento nárůst je největší v historii ekologického zemědělství, počet vrostl o celých 531 farem. Spotřeba potravin v roce 2008 vrostl na 1,8 miliardy korun, je to o 40% více oproti roku 2007. Podíl biopotravin z dovozu na celkové spotřebě klesl na 57%. Výrazně roste podíl maloobchodních řetězců, na úkor všech ostatních prodejních míst. Maloobchodní řetězce měly podíl na trhu 74%, což je o 6,5% více než v roce 2007. Druhý největší podíl měly prodejny zdravé výživy a biopotravin s 18%. Třetím největším prodejním místem se staly lékárny, s podílem 4% na celkovém obratu. Přímý prodej z farem a farmářských trhů se podílí 1,4%. V roce 2008 výrazně vzrostl obrat s biopotravinami v gastronomických provozovnách na 0,6% (MZE, 2010).

Na přelomu roku 2007 a 2008 byla nabídka razantně pokryta především privátními značkami obchodních řetězců. Největší nabídku biopotravin pod svou značkou nabízí Tesco: privátní značka Tesco Organic čítá 108 položek. S 98 položkami následuje Interspar se značkou Natur*pur, dále Albert bio se 60 položkami, drogerie Rossman s 49 položkami a Naše bio, v řetězcích Billa s 18 položkami. Nejviditelnější postavení v rámci prodejní plochy mají biopotraviny v řetězcích DM drogerie. Drogerie disponovala okolo 270 položek značky Alnatura a dalších 85 biopotravin od jiných dodavatelů.

Bio mléko a mléčné výrobky tvořily i v roce 2008 druhou kategorii s podílem na trhu 22,5%, což je o 1,5% více než v roce 2007. Celkově měla tato kategorie objem 400 miliónů korun, což je oproti roku 2007 nárůst o 48%. Tato kategorie byla také druhou největší co do počtu položek v maloobchodních řetězcích. Počet mléčných výrobků se v roce 2008 pohyboval okolo 300 položek (VÁCLAVÍK, 2009).

3.3.4. Biopotraviny na českém trhu 2009

Celková spotřeba biopotravin byla v roce 2009, dle šetření ÚZEI, přibližně 1,77 mld. Kč. Průměrná roční spotřeba na obyvatele činila 200 Kč a podíl biopotravin na celkové spotřebě potravin a nápojů dosáhl 0,71%, podobně jako v roce 2008. Nejvíce biopotravin čeští spotřebitelé nakoupili v maloobchodních řetězcích, podíl na trhu činil 68,6%, prodejny zdravé výživy a biopotravin se podílely 17,3%, lékárny oproti roku 2008

vzrostly o 3% na celých 7% z podílu na trhu. V nezávislých drobných prodejnách potravin činil podíl na trhu 2,4%. Výrazně vzrostl podíl přímého prodeje biopotravin, jak ze dvora, tak od výrobců a distributorů na 3,9%. Prostřednictvím gastronomických zařízení se prodalo zhruba 0,8%.

Bio mléko a mléčné výrobky byly i v roce 2009 druhou nejprodávanější kategorií, s celkovým podílem na trhu 20% (HRABALOVÁ, 2011).

3.3.5. Biopotraviny na českém trhu 2010

V roce 2010 čeští spotřebitelé utratili za biopotraviny zhruba 1,6 miliardy korun. Průměrná roční spotřeba zůstala pod hranicí 200,-Kč na osobu a podíl biopotravin na celkové spotřebě potravin a nápojů stagnuje okolo 0,7%. I tento rok se nejvíce biopotravin nakoupilo v maloobchodech, celkový podíl činil 67,2%, dále pak v prodejnách zdravé výživy a biopotravin (19,4%). V lékárnách se nakoupilo okolo 4% a významně vzrostl prodej drogistických řetězců na 3,2% (především drogerie DM). Podíl přímého prodeje zůstal na 4% a prostřednictvím gastronomických zařízení přibližně na 0,8%.

Bio mléko a mléčné výrobky se v roce 2010 opět ukázaly jako druhá nejprodávanější kategorie s 25% (HRABALOVÁ, 2012).

3.4. Chov koz v ekologickém zemědělství

3.4.1. Vývoj chovu koz

Již po staletí je na našem území chov koz součástí chovu hospodářských zvířat. Největší početní stavy chovů dosahovaly až 1 591 000 ks a to v letech 1900 až 1945. Početní stavy dosahovaly maxima v období mezi válkami, z toho je patrné, že koza byla zejména zvířetem chudých. V období mezi rokem 1945 a 1960 byl chov koz, také poměrně významným produkčním odvětvím, avšak drtivá většina koz byla, stejně jako za války, chována v malochovech a sloužila především k samozásobení. V obchodních sítích se kozí produkty, či samotné kozí a kůzlečí maso objevovalo pouze sporadicky. Po roce 1960 je u nás zaznamenám velice významný pokles početních stavů, který se v podstatě

zastavuje až v roce 2003, kdy se počet chovaných koz zastavuje na neuvěřitelných 12 779 kusech. Důvody poklesu jsou celkem zřejmé. Zpracovatelský sektor nejevil zájem o kozí produkty, stejně tak i ze stran spotřebitelů byl zájem poněkud omezený. Ten však také nikdy nebyl nijak výrazněji podpořen, aby vyzdvihl přednosti kozích produktů, které jsou všeobecně považovány za biologicky zdravé a hodnotné potraviny (MAREŠ, 2009; KUČTÍK, 2009).

BUCEK a kol. (2011) uvádí, že poměrně malý produkční a ekonomický význam chovu koz se v posledních letech zvyšuje. Stavy koz a kozlů se v letech 2006 až 2011 zvýšily o 8 861 ks a o 61,5%.

Postoj spotřebitelů ke kozím produktům se v posledních letech vyvíjí kladně, stoupá poptávka po kozích výrobcích, převážně po kozím mléce, a kozích sýrech, a aby byla poptávka pokryta, zvyšuje se i početní stav koz. Od roku 2006 počet koz, chovaných u nás, trvale stoupá. Vývoj v počtu chovaných koz zobrazuje následující tabulka:

Tabulka č.2: Vývoj početního stavu koz (BUCEK a kol., 2011)

Početní stav koz v ČR v kusech od roku 1990 do roku 2011									
Období	1990	1995	2000	2002	2006	2007	2008	2010	2011
Počet	40638	44993	31988	13574	14402	16222	16627	21709	23263

Mezi největší ekologické chovatele koz patří kozí farma Dvůr Ratibořice a kozí farma Pěnčín. Tyto ekologické chovy chovají více než 500 ks dojených koz a jsou současně i největšími chovateli koz v republice (DVORSKÝ, 2010).

Největší procentuální zastoupení, a to s 89%, mají chovatelé s počtem chovaných koz 1 – 10 ks, druhou velkou skupinou jsou podniky s 11 – 50 ks a ti tvoří 9,81% (BUCEK a kol., 2011).

3.4.2. Význam chovu koz v ekologickém zemědělství

Hlavním zaměřením chovu koz v České republice je mléčná produkce. Výrobky z kozího mléka jsou nutričně velmi bohaté, kvalitní a vhodné pro lidi, kteří jsou intolerantní k mléku kravskému. Masná produkce je u koz považována za vedlejší.

Pro ekologické hospodaření jsou kozy výjimečné i k mimo produkčnímu využití, jako je udržování krajiny, zejména v méně příznivých oblastech a horských oblastech. Jejich specifický způsob pastvy lze využít pro eliminaci plevelů. Využitím těchto malých přežvýkavců, lze postupně zlepšit úrodnost půdy a přerušit vývojové cykly plevelů a parazitů. Velmi efektivně využijí i porosty nevhodné pro skot a jsou mnohem méně závislé na koncentrovaných krmivech, tím snižují celkové náklady na krmivo (MÁTLOVÁ, 2005).

Investice do založení chovu je relativně nízká, chov lze zvládnout v menším měřítku i začátečníkem, a kapacitu postupně zvyšovat, neznamená to však, že lze začít zcela bez zkušeností. Ačkoliv jsou kozy, zvířata méně náročná na chov, v žádném případě nejsou méněcenná, a nestačí jim pouze nouzové ustájení, zanedbaná pastvina, minimální péče a dozor (ŠARAPATKA, URBAN, 2006).

MÁTLOVÁ (2005) uvedla některé chovatelské podmínky, které by měly vyhovovat následujícím požadavkům:

- Nutné zajistit ustájení s přiměřenou ochranou před klimatickými výkyvy, celoroční venkovní chov je možný pouze ve vybraných klimatických oblastech.
- Je-li pro zvířata, k úkrytu, využita pevná stavba, musí být zajištěn čistý a vzdušný prostor s možností asanace a dezinfekce.
- Pro odpočinek musí mít zvířata dostatek prostoru, aby mohla měnit polohy. Vstát, ležet, otočit se.
- Musí být zajištěn dostatečný příjem krmiv, který odpovídá fyziologickým požadavkům a množství krmné dávky musí umožnit přísun potravy všem zvířatům najednou. Toto pravidlo platí i při pastevním chovu koz.
- Musí být zajištěn dostatečný příjem tekutin. Opět musí být zajištěn i při pastevním chovu, tekutiny se nedají nahradit sněhem, ani šťavnatým krmivem).
- Zvířata mu mít zajištěnou dostatečnou péči a být pravidelně kontrolována po stránce zdravotní, i celkového stavu.

- Porozumění přirozeným potřebám zvířat a uspokojit je, znamená vytvořit ty nejlepší předpoklady pro využití jejich genetického potenciálu.

ČERMÁK, ŠOCH (1997) shrnuli chov koz následovně:

Volba plemene, počet koz a způsob chovu závisí na vhodnosti prostředí, s předpokladem dostatečného množství pastvy a krmiv po celý rok, samozřejmě s každodenním přístupem k pitné vodě a krmivu. Při volném ustájení je třeba počítat s 1m² pro dospělou kozu a 2m² pro kozu s kůzlem. Kozám má být podávána druhově pestrá pastva, se zajištěným příjmem vlákniny a minerálních látek. Kozy vyžadují teplé podnebí a špatně snášejí nízké teploty s vlhkými a větrnými podmínkami, jsou adaptovány na suchou a pevnou půdu a dobře šplhají do svahů. Je zakázáno trvalé ustájení v uzavřených objektech, trvalé omezení pohybu a trvalé vazné ustájení. K ohrazení pastvin a kotců nesmí být použito pletivo. Kozy žijí ve skupinách tvořených převážně rodinnými příslušníky a samotu vyhledávají převážně jen u porodu. S kozami je vždy potřebné zacházet jako s individui, a to i ve větších stádech.

Minimální standardy pro ochranu koz stanovuje vyhláška č. 208/2004 Sb. ve znění vyhlášky 464/2009 Sb., zejména v § 1b (zařízení pro hospodářská zvířata), § 1c (obecné požadavky na chov hospodářských zvířat), a zejména § 4 (minimální standardy pro ochranu ovcí a koz) (HRBEK, 2011).

3.4.3. Plemenná struktura

Dle oficiálních statistik se v České republice chovají 3 mléčná plemena. Nejrozšířenější je koza bílá krátkosrstá, zastoupená 67% populace, hnědá koza krátkosrstá tvoří 28%, a anglonubijská koza, která tvoří 0,7% (MAREŠ, 2009; KUČTÍK, 2009).

Koza bílá krátkosrstá, byla vyšlechtěna v první polovině 20. Století. Kontrola užitkovosti byla započata roku 1928. Jedná se o plemeno středního až většího rámce, jehož dominantní vlastností je bezrohost. Srst je lesklá, bílá a bez pigmentace. Plemeno je vhodné jak pro stádový chov, tak i pro individuální. Kozy jsou rané, odolné, vysoce plodné s dobrou schopností pro zhodnocení krmiv. Plemeno patří mezi genové rezervy ČR (HRBEK, 2011).

Koza hnědá krátkosrstá, je menšího tělesného rámce, než je koza bílá krátkosrstá a je vhodnější do zhoršených klimatických podmínek. Dříve se chovala jako bezrohá, dnes jsou povoleny rohy u obou pohlaví. Zbarvení je hnědé s tzv. úhořím pruhem syté

barvy po celé délce hřbetu až ke konci ocasu. Plemeno je odolné, rané, vhodné opět pro stádový chov, tak i pro chov individuální. Kozy jsou plodné s dobrým zhodnocením krmiv. Jedná se o genovou rezervu ČR (MAREŠ, 2009; KUČTÍK, 2009).

Koza anglonubijská, je vysoce efektivní plemeno vyšlechtěno na Britských ostrovech, křížením indických a súdánských koz, s anglickými mléčnými plemeny. Plemeno je velkého tělesného rámce, s typickou klabonosou hlavou a širokýma svislýma ušima. Zbarvení může být bílé, smetanové, světle hnědé, kaštanové, černé, případně i strakaté. Plemeno se vyznačuje vysokou plodností, výbornou mléčnou užitkovostí a vysokou kvalitou mléka (HRBEK, 2011).

Následující tabulka srovnává 3 parametry, u nás chovaných, mléčných plemen. Ve všech parametrech, a tudíž největší produkcí, je výrazná koza angonubijská, která je u nás zastoupena necelým 1%. Koza bílá krátkosrstá má vyšší dojivost a tučnost, než koza hnědá krátkosrstá, obsah bílkovin si je, u těchto plemen, rovný.

Tabulka č. 3: Srovnání parametrů u mléčných plemen (KOLEKTIV AUTORŮ, 2009)

Plemena koz	Dojivost v Kg	Tučnost v %	Obsah bílkovin v %
Bílá krátkosrstá koza	750 - 1000	3,7	2,7
Hnědá krátkosrstá koza	800 - 900	3,6	2,7
Anglonubijská koza	1200 - 1500	4,9	3,8

4. Výsledky a diskuse

4.1. Výsledky

Cílem práce je cenová komparace vybrané bioprodukce na ekofarmách a v maloobchodě. Pro porovnání byly vybrány produkty z kozího mléka, z toho důvodu, že je v současné době poptávka po kozích výrobcích na vzestupu. Ke komparaci byly použity tři produkty. Kozí jogurt bílý, kozí mléko neochucené a čerstvý kozí sýr neochucený. Pro srovnání byly k vybraným ekofarmám a maloobchodům přidány tři internetové obchody.

Sběr dat o cenách výrobků byl prováděn přímo v prodejnách maloobchodních řetězců Billa, Globus a Tesco, na základě emailové komunikace s majiteli ekologicky hospodařících kozích farem a navštívením internetových obchodů. Šetření bylo prováděno v období od 1.11. do 11.11.2011, ceny jsou uvedené v tabulce č. 4. včetně DPH. Ceny ekologických farem odpovídají cenám ze dvora.

K cenové komparaci bylo vybráno 6 ekofarem. Ekologická farma **Krasolesí**, která je výjimečná chovem Anglonubijských koz, toto plemeno je vysoce efektivní a u nás velmi vzácné. V České republice zastupují pouze 0,7% populace mléčných plemen koz. Kozí výrobky této farmy se dají zakoupit ze dvora i prostřednictvím farmářských trhů. Kozí farma **Pěňčín** má svůj specializovaný obchod přímo v areálu. Své výrobky značky Pěňčín distribuuje do všech obchodních řetězců Globus. Kozí farma **Ratibořice** manželů Dobrovolných patří mezi největší kozí farmy u nás. Značkové výrobky DoRa lze zakoupit přímo ze dvora prostřednictvím specializovaných obchodů, internetových e-shopů a farmářských trhů. I **salaš Rýžovna** má svůj vlastní obchod v areálu farmy, ale zabývá se i distribucí do specializovaných prodejen v okolí středních a západních Čech. **Kozí dvorek** manželů Dvorských a kozí farma **Eko koza** se zabývá přímým prodejem i prostřednictvím farmářských trhů. Internetové obchody převážně nabízejí objednávku z pohodlí domova, kde si spotřebitel může v klidu rozmyslet jaké produkty a v jakém množství si objedná. Do této komparace byly vybrány dva e-shopy s prodejem výrobků DoRa z kozí farmy Ratibořice a jeden s výrobky značky St.Pierre ze stejnojmenné kozí farmy. Ceny jsou uvedené na stránkách včetně DPH. Ve všech případech se jedná

o osobní vyzvednutí na prodejně, tudíž nedochází k navýšení ceny vlivem poštovního nebo jiného poplatku za dopravce.

Vzhledem k vzrůstajícímu zájmu spotřebitelů o potraviny v bio kvalitě je možné je nalézt téměř v každém maloobchodním řetězci. Podle údajů z roku 2010 tvoří podíl na trhu tyto řetězce téměř 70%. V prodejnách jsou biopotraviny situovány odděleně od běžných konvenčních potravin. Ve společnosti **Billa** byla ke komparaci vybrána privátní značka Naše Bio. Značka Naše Bio je vytvořená přímo v ČR a je určena výhradně pro český a slovenský trh. V **Tescu** je nabízena privátní značka s označením Tesco Organic. Tato značka byla zavedena v roce 2007 a v současné době je nabízeno více než 100 výrobků v této kvalitě. Společnost **Globus** od června roku 2010 odebírá mléčné výrobky z kozí farmy Pěňčín.

Následující tabulka č. 4 zaznamenává výsledky šetření cenové komparace vybrané bioprodukce. Jsou zde uvedeny ceny jednotlivých produktů včetně DPH. U Ekofarmy Pěňčín a maloobchodu Globus nejsou uvedeny ceny kozích jogurtů. Tato farma se zabývá výrobou jogurtů ovčích a vzhledem k tomu, že distribuuje své výrobky do řetězců Globus nebylo možné je dohledat ani tam.

Na první pohled je jednoznačné, že nejlevněji vychází produkty, které spotřebitel zakoupí přímo ze dvora ekofarem. Obchodní řetězce s internetovými obchody jsou cenově dost vyrovnané, najdou se zde jen velmi malé cenové výkyvy.

Největšími cenovými rozdíly disponuje **kozí jogurt bílý**. Nejlevněji vyjde litr jogurtu na 30,-Kč, v případě nákupu na vybrané ekofarmě. Nejdražší volbou by byla koupě z internetového obchodu, kde spotřebitel zaplatí téměř o 86,-Kč více. Druhý, poměrně výrazný rozdíl vykazuje **čerstvý kozí sýr**, který se dá zakoupit za 285,-Kč/Kg ze dvora ekofarmy nebo o 114,-Kč draž v řetězci Billa. Nejmenší rozdíl v cenách ačkoliv pořád dost vysoký je 55Kč/l v případě **koziho mléka**. Nejlevněji ho lze pořídit za 30,-Kč koupí ze dvora.

Cenové výkyvy jsou dost výrazné, hlavně po srovnání maloobchodních řetězců s prodejem ze dvora. Při prodeji ze dvora nedochází k žádné distribuci, zákazník má možnost se setkat přímo s výrobcem a je mu nabídnuta čerstvá potravina přímo z ekofarmy. Farmáři na rozdíl od řetězců nemusí potravinu kupovat, je to jejich vlastní produkt, neplatí za přepravu a za skladování. Proto si mohou nastavit takto nízké ceny, které jim stále ještě pokryjí potřebné náklady a tvoří zisk. Nehledě na to, že spousta

značek maloobchodní prodejci dováží ze zahraničí, aby byli schopni pokrýt poptávku spotřebitelů.

Pokud by byl srovnáván prodej v maloobchodě a ze dvora, vychází výsledky následovně: například kozí jogurt bílý, který lze nejlevněji pořídit na ekofarmě za 54,-Kč, v maloobchodním řetězci si za něj zákazník připlatí o 82,-Kč více. Stejně tak je tomu u kozího mléka neochuceného, na ekofarmě vychází litr mléka nejlevněji za 30,-Kč, za to v maloobchodě za něj lze zaplatit až 79,-Kč, to je rozdíl 49,-Kč. Největší komparační rozdíly vykazuje čerstvý kozí sýr neochucený. Zde je rozdíl v cenách ekofarem a maloobchodů 114,-Kč. Ekofarmy dokonce ve dvou případech nabízejí sýr 285,-Kč, ale v maloobchodní prodejně jej lze pořídit až za 399,-Kč.

Tabulka č.4: Cenová komparace vybrané bioprodukce (VLASTNÍ ZPRACOVÁNÍ)

Možnosti prodeje:	Kozí jogurt bílý	Kozí mléko neochucené	Čerstvý kozí sýr neochucený
	Kč/1l	Kč/1l	Kč/1Kg
Ekofarmy:			
Eko koza	70	30	300
Kozí dvorek	54	38	290
Krasolesí	120	38	285
Pěňčín	-	36	295
Ratibořice	80	51	295
Rýžovna	130	30	285
E-shop:			
Bioslunecnice.cz	120	75	380
E-biotop.cz	140	85	385
Ekofarm.cz	103	60	370
Maloobchody:			
Billa	135	75	399
Globus	-	36	339
Tesco	136	79	390

Lze předpokládat, že ačkoliv vychází ceny v maloobchodních řetězcích poměrně draho, bude dnešní spotřebitel vzhledem k uspěchanému životnímu stylu dávat přednost nákupu v supermarketu v blízkosti svého bydliště, popřípadě svého zaměstnání, před nákupem čerstvých bioproduktů přímo z kozí farmy. A to i přesto, že ceny jsou mnohdy dvojnásobné, skoro až trojnásobné oproti prodeji ze dvora. Dokazují to i zprávy z českého

trhu biopotravin (HRABALOVÁ, 2012), kde se přímý prodej z ekologických farem podílí na trhu 4% (údaje k 31.12.2010). Může to mít za následek i komfort nákupu českého spotřebitele.

Maloobchodní prodejny jsou nejčteněji navštěvované, většina z nich má stále se rozšiřující nabídku biopotravin a velkou roli hraje i nízká informovanost českého zákazníka o cenách a původu biopotravin.

Ekologické farmy disponují internetovými stránkami, kde prezentují svou práci a produkty, ale ceník se zasílá až na základě emailové komunikace, popřípadě po telefonické dohodě. Přímému prodeji nenahrává ani mnohdy veliká vzdálenost farem od měst. Zákazník zakoupí produkt levněji než v supermarketu, ale rozdíl těchto cen se zcela určitě promítne v konečném výsledku v pohonných hmotách. Navíc na prodej potravin ze dvora bývá vyčleněn pouze jeden až dva dny, nebo po telefonické domluvě jinak.

4.2. Diskuse

Ekologické zemědělství se stále rozrůstá, každoročně stoupá počet farem, které se rozhodnou pro ekologický způsob hospodaření. Ještě v roce 2006 hospodařilo na českém území 963 ekofarem. K 31.12.2011 se počet zvětšil skoro čtyřnásobně na 3920 ekologicky hospodařících farem. S tím souvisí i stále stoupající růst půdy, která tvoří 12% zemědělské půdy České republiky, s celkovými 482984 ha půdy. Podílem ploch v ekologickém zemědělství patří Česká republika k předním zemím na světě. Stoupá i počet výrobců. Ke konci roku 2011 bylo registrováno 422 výrobců, což je oproti roku 2010, kdy jich bylo registrováno 404 nárůst o 4,5%.

Chov koz má v ekologickém zemědělství, ale i obecně rostoucí tendenci. Početní stavy se pomalu zvyšují od roku 2003, kdy jsme u nás zaznamenali největší pokles. Důsledky byly zřejmé. Veřejnost nejevila díky slabé informovanosti o kozí produkty zájem, takže je ani zpracovatelský průmysl nevyráběl. Chov sloužil převážně pro soukromé účely, k samozásobení, popřípadě k drobnému podnikání. Jak už ale bylo řečeno, chov koz se rozrůstá a to i vzhledem ke zvyšující se poptávce po kozích produktech. Neustále se prohlubuje spektrum nabízených výrobků. To celé může být zapříčiněno větší informovaností veřejnosti o vlastnostech kozího mléka, které má

příznivý vliv na zdraví člověka a vzhledem ke svým vlastnostem se dá se použít jako náhrada lidem, kteří jsou intolerantní k mléku kravskému. Kozí mléko pozitivně působí na organismus člověka a pomáhá léčit mnohé civilizační choroby.

Biopotraviny zaznamenali maximální nárůst do roku 2008. Po tomto výrazném tempu růstu trhu biopotravin v letech 2006-2008 došlo v posledních letech spíše ke stagnaci ze stran spotřebitelů. Jak uvádí zpráva ÚZEI, hlavním důvodem ke stagnaci obratu v roce 2010 bylo především snižování cen biopotravin, jako reakce na menší poptávku ze strany zákazníků. Ti se v důsledku ekonomické krize vrátili k nákupu konvenčních potravin. Oproti roku 2008, kdy obrat činil 1,8 miliardy korun, v roce 2010 klesl na 1,6 miliardy. Lze předpokládat, že se situace obrátí vzhledem ke stále se prohlubujícímu zájmu o zdravý životní styl veřejnosti a k nadále trvajícím podpoře státu ve formě dotací, či zvýhodnění poskytovaných pro ekologické zemědělce a výrobce v rámci Programu rozvoje venkova na roky 2007-2013 a díky Akčnímu plánu ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011-2015, schválenému ke konci roku 2010.

Nejčteněji navštěvovanými prodejními místy zůstávají maloobchodní řetězce, které si v průměru drží 70% podíl na trhu oproti přímému prodeji ze dvora, který se v roce 2010 ustálil na 4%. Supermarkety a hypermarkety neustále rozšiřují svou nabídku o nové produkty a stále častěji jsou zaváděny i privátní bio značky těchto řetězců. Velikou roli hraje i situovanost a snadná dostupnost pro zákazníka.

Dá se říct, že prodej ze dvora je oproti maloobchodu v nevýhodě. Jen těžko se spotřebitel vzdá svého komfortu v podobě časové úspory. Ekofarmám nezbyvá, než se mimo jiné zaměřit i na agroturistiku, vzdělávací semináře, exkurze a podobné akce konané pro širokou veřejnost, školy, ale třeba i začínající farmáře. Je to jeden ze způsobů, jak dostat ekologické zemědělství a kvalitní biopotraviny zákazníkům do podvědomí. Například na kozí farmě **Dvůr Ratibořice** je nově postavené informační středisko, kde probíhá jak prodej biopotravin, tak i semináře a exkurze, kde se návštěvníci mohou seznámit s chodem farmy, se základními principy a cíly ekologického zemědělství a chovu koz. Ekofarma **Salaš Rýžovna**, která je též součástí této práce nabízí navíc ubytování ve vlastním penzionu a restauraci, kde se mimo jiné podávají bio sýrové obložené talíře, grilované bio maso a další lahodné pokrmy přímo z farmy.

Dalším způsobem a formou propagace je distribuce na farmářské trhy, kde mohou spotřebitelé nabýt konkrétních informací o farmě a produktech, které kupují. U této formy

prodeje by neměly samozřejmě chybět informační letáky o historii a zaměření farmy s aktuálním seznamem akcí konaných pro daný rok.

Ačkoliv se v mnoha případech ekofarmy snaží o zviditelnění internetovými stránkami, kde představují farmu, způsob hospodaření a zaměření, přidávají různé fotografie a propagují zde své výrobky, chybí na stránkách ceníky těchto výrobků. Farmáři si nemohou dovolit nastavit takové ceny jako obchodní řetězce, ale upozornit na výrazně nižší cenu by mohlo na českého zákazníka zapůsobit. Je potřeba zdůraznit, že se spotřebitel navštívením farmy může ujistit za jakých podmínek a jakým způsobem byl jeho produkt vyroben, seznámí se „svým“ farmářem a má jistotu čerstvé potraviny se známým původem. Mnoho potravin je totiž do maloobchodních řetězců dováženo ze zahraničí, aby byla pokryta poptávka spotřebitelů, o čemž lidé mnohdy ani netuší.

Lze předpokládat, že maloobchodní řetězce zůstanou na první pozici, co se týče způsobu nákupu nebo formy prodeje. Farmářům nezbude než distribuovat své výrobky do těchto sítí a prodej ze dvora soustředit pro opravdové zájemce, kteří se vydají za „svým“ farmářem pro čerstvé potraviny za podstatně nižší cenu.

5. Závěr

Ekologické zemědělství se v České republice neustále rozvíjí. Dokazuje to zejména nárůst počtu ekologicky hospodařících farem. Významný byl rok 1990, kdy v České republice začali podnikat první tři ekofarmy. K 31.12.2011 se u nás zabývalo ekologickým hospodařením 3920 farem. Spolu s farmami roste i výměra zemědělské půdy, která v současné době tvoří 12% podíl na celkové zemědělské půdě.

Stejně tak roste i chov koz v ekologickém zemědělství. Chov těchto hospodářských zvířat už neslouží pouze pro soukromé účely a k samozásobení, jak tomu bylo v poválečném období, ale rozšiřuje se zejména k mimoprodukční funkci a mléčné produkci. Kozy jsou mnohem méně závislé na koncentrovaných krmivech, tím snižují celkové náklady na krmivo a efektivně využívají porosty nevhodné pro skot. Lze je efektivně využít i v horských a podhorských oblastech, které jsou pro techniku špatně dostupné.

V dnešní době, kdy se veřejnost čím dál více zajímá o zdravý životní styl, stoupá i obliba biopotravin. Stejně tak stoupá i zájem o kozí bioprodukty. Výrobci neustále rozšiřují řady svých výrobků. Je to zapříčiněno i vyšší informovaností zákazníků. Kozí mléko pozitivně působí na organismus a pomáhá léčit mnohé civilizační choroby. Zlepšuje imunitní systém, působí preventivně proti nádorovému onemocnění, léčí onemocnění trávicího traktu a v neposlední řadě snižuje migrény a stres.

Rostoucí oblibu kozího mléka a produktů z něj v České republice, dokazuje jejich stále rostoucí spotřeba, která neustále na trhu biopotravin zabírá druhou pozici. Podle informací z roku 2010 se tato kategorie podílela na obratu 25%.

Stále více spotřebitelů nakupuje biopotraviny v maloobchodních řetězcích supermarketů a hypermarketů. Ty mají širokou nabídku produktů z kvality bio, velice flexibilní otevírací dobu a hlavně jsou pro zákazníka dobře dostupné. Ceny kozích bioproduktů se v těchto maloobchodech pohybují velmi vysoko. Jsou mnohdy skoro až trojnásobně dražší než výrobky prodávané ze dvora ekofarem. I přesto maloobchodní řetězce zastupují 70% podíl na celkovém obratu. Tento nepoměr může být zapříčiněn jak situovaností farem, které jsou ve většině případů daleko od měst a rozdíl cen by se zákazníkovy promítl například v cenách pohonných hmot, tak i neflexibilní otevírací

dobou. Farmy prodeji ze dvora věnují jeden, maximálně dva dny. Případně jinak po telefonické domluvě.

Dá se říct, že faremní prodej je oproti maloobchodům ve veliké nevýhodě. Zákazník ve většině případů nemá ani ponětí, že se dají biopotraviny ze dvora sehnat výrazně levněji a to vzhledem k tomu, že ceníky farmy na webových stránkách nezveřejňují. A jen těžko by se spotřebitel vzdal svého komfortu nákupu v podobě úspory času.

Ekologicky hospodařícím farmám nezbude nic jiného, než výrazněji upozornit na možnost nižších cen a vyzdvihnout přednosti nákupu přímo ze dvora, kde je zaručena čerstvost potravin, je jistý jejich původ a v neposlední řadě je tu i možnost poznat „svého“ farmáře. Lze se zviditelnit i prostřednictvím farmářských trhů za pomoci informačních letáků. Další způsob propagace farem, vede přímo přes exkurze a vzdělávací semináře na farmě. Je to možnost a způsob, jak se může farma prezentovat svou činností a jejími výsledky.

6. Seznam literatury

1. ABCERT. *Certifikace ekologického zemědělství* [online]. [cit. 2012-01-15].
Dostupné z: <http://abcert.cz/index.php>
2. BIOKONT. *Inspekce a certifikace BIO* [online]. Oficiální webová prezentace o společnosti Biokont. [cit. 2012-01-15]. Dostupné z:
http://biokont.cz/images/o_spolecnosti_20120302_1.pdf
3. BUCEK a kol. *Ročenka chovu ovcí a koz v České republice za rok 2010* [online]. Praha: Českomoravská společnost chovatelů, a.s., 2011 [cit. 2012-01-15]. ISSN 978-80-904131-7-7. Dostupné z: <http://www.cmsch.cz/store/rocenka-chovu-ovci-a-koz.pdf>
4. ČERMÁK, Bohuslav a Miloslav ŠOCH. *Ekologické zásady chovu hospodářských zvířat*. Praha: Ústav zemědělských a potravinářských informací, 1997. 43 s. ISBN 80-86153-27-4.
5. DLOUHÝ, Josef a Jiří URBAN. *Ekologické zemědělství bez mýtů: Fakta o ekologickém zemědělství a biopotravinách pro média* [online]. Olomouc: Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství, 2011 [cit. 2012-01-02]. ISBN 978-80-87371-13-8. Dostupné z: http://www.ukzuz.cz/Uploads/190126-7-Myty_EZ_finalpdf.aspx
6. DVORSKÝ, Jan. *Bio-kozí mléko je na trhu žádané* [online]. Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství. PDF. 2010 [cit. 2012-01-03]. Dostupné z: <http://www.bioinstitut.cz/documents/KozyEZ.pdf>
7. GREEN MARKETING₁. *Český trh s biopotravinami 2007* [online]. PDF. 2012 [cit. 2012-01-11]. Dostupné z:
http://www.greenmarketing.cz/soubory/f57f/Rocenka_Cesky_trh_s_biopotravinami_2007.pdf
8. GREEN MARKETING₂. *Český trh s biopotravinami 2008* [online]. PDF. 2012 [cit. 2012-01-11]. Dostupné z:
http://www.greenmarketing.cz/soubory/f57f/Rocenka_Cesky_trh_s_biopotravinami_2008.pdf

9. HRABALOVÁ, Andrea a kolektiv. *Ekologické zemědělství v České republice: Ročenka 2010*. Brno: Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, 2011. ISBN 978-80-7401-053-8.
10. HRABALOVÁ, Andrea. *Statistická šetření ekologického zemědělství provedená v roce 2010 – zpráva o trhu s biopotravinami* [online]. PDF. 2011 [cit. 2012-02-11]. Dostupné z:
http://eagri.cz/public/web/file/122922/Zprava_o_trhu_s_biopotravinami_za_rok_2009_final.pdf
11. HRABALOVÁ, Andrea. *Český trh s biopotravinami 2010* [online]. Ústav zemědělské ekonomiky a informací. PDF. 2.3.2012 [cit. 2012-03-10]. Dostupné z:
<http://www.uzei.cz/left-menu/publikacni-cinnost/clanky/2012/Cesky-trh-s-biopotravinami-2010.pdf>
12. HRBEK, Ivan. *Metodické listy pro EZ č. 42* [online]. EPOS: Spolek poradců v ekologickém zemědělství ČR. [cit. 2011-12-20]. Dostupné z:
<http://www.eposcr.eu/publikace/metodicke-listy/>
13. IFOAM. *Definice a principy ekologického zemědělství* [online]. BIO-INFO: Informační portál pro ty, kteří žijí BIO [online]. 12.4.2009 [cit. 2011-10-15]. Dostupné z: <http://www.bio-info.cz/vzdelavani/on-line-vzdelavani/definice-a-principy-ekologickeho-zemedelstvi-1>
14. KEZ₁. *Kontrola ekologického zemědělství* [online]. Oficiální webová prezentace kontrolního orgánu. [cit. 2012-01-15]. Dostupné z: <http://www.kez.cz/nabidka-sluzeb>
15. KEZ₂. *Značení ekologické produkce* [online]. [cit. 2012-01-15]. Dostupné z:
<http://www.kez.cz/loga-eu-a-cr>
16. KOLEKTIV AUTORŮ. *Ekologické zemědělství v České republice: Ročenka 2006*. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky, 2007. ISBN 80-7084-554-6.
17. KOLEKTIV AUTORŮ. *Dojená plemena koz* [online]. Zootechnika a chov hospodářských zvířat. 8.1.2009 [cit. 2012-02-12]. Dostupné z:
<http://www.zootechnika.cz/clanky/chov-koz/plemena-koz/dojena-plemena-koz.html>
18. KOLEKTIV AUTORŮ. *Kontrola a certifikace* [online]. Ekologické zemědělství: šetrné k přírodě, prospěšné pro vás. 2011 [cit. 2012-01-02]. Dostupné z:

http://ec.europa.eu/agriculture/organic/consumer-confidence/inspection-certification_cs

19. KOLEKTIV AUTORŮ₁. *Ekologické zemědělství a biopotraviny: Otázky a odpovědi pro ekoporadny*. Praha: PRO-BIO LIGA ochrany spotřebitelů potravin a přátel ekologického zemědělství, 2010. 32 s. ISBN 978-80-904223-2-2.
20. KOLEKTIV AUTORŮ₂. *Průvodce bio spotřebitele: Jak poznám biopotravinu* [online]. Biospotřebitel.cz. 20.4.2010 [cit. 2012-02-24]. Dostupné z: <http://www.biospotrebitel.cz/biospotrebitel/clanek/124878/jak-poznam-biopotravinu.html>
21. KOLEKTIV AUTORŮ₃. *Kdo ručí za BIO* [online]. Biospotřebitel.cz. 13.9.2010 [cit. 2011-11-12]. Dostupné z: <http://www.biospotrebitel.cz/biospotrebitel/clanek/125494/kdo-ruci-za-bio.html>
22. KUČHTÍK, Jan. *Chov koz v České republice – minulost, současnost a budoucnost* [online]. Spolek pro rozvoj venkova Moravský kras. PDF. 2009 [cit. 2011-11-11]. Dostupné z: http://www.spolekmoravskykras.cz/create_file.php?id=13
23. MAREŠ, Vít. *Chov koz obecně* [online]. Spolek pro rozvoj venkova Moravský kras. PDF. 2009 [cit. 2011-11-11]. Dostupné z: http://www.spolekmoravskykras.cz/create_file.php?id=13
24. MÁTLOVÁ, Věra. *Ovce a kozy v ekologickém zemědělství: Příručka ekologického zemědělce*. Praha: Ministerstvo zemědělství České republiky, 2005. 30 s. ISBN 80-7084-479-5.
25. MOUDRÝ, Jan. *Bioprodukty*. Praha: Institut výchovy a vzdělání Ministerstva zemědělství České republiky, 1997. 37 s. ISBN 80-7105-138-1.
26. MOUDRÝ, Jan a Jaroslav PRUGAR. *Biopotraviny: Hodnocení kvality, zpracování a marketing*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR v Ústavu zemědělských a potravinářských informací, 2002. 34 s. ISBN 80-7271-111-3.
27. MZE. *Akční plán ekologického zemědělství: Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011-2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2010. 36 s. ISBN 978-80-7434-007-9. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/93837/Akni_plan_2011_2015_EZ.pdf
28. ŠARAPATKA, Bořivoj, Jiří URBAN. *Ekologické zemědělství v praxi*. Šumperk: PRO-BIO- Svaz ekologických zemědělců, 2006. 502 s. ISBN 978-80-903583-0-0.

29. TICHÁ, Kateřina. *Ekologické zemědělství v kostce*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2008. 27 s. ISBN 978-80-7084-716-9.
30. VÁCLAVÍK, Tomáš. *Biopotraviny a jejich prodej v maloobchodě*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2006. 20 s. ISBN 80-7084-483-3.
31. VÁCLAVÍK, Tomáš. *Český trh s biopotravinami 2009*. Praha: Green marketing ve spolupráci s Českým a slovenským odborným nakladatelstvím, 2009. 82 s.
32. ZÁKON č. 242/2000 Sb., ze dne 29. Června 2000 o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů